

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 22. oktobra 1890.

Obseg: Dvajset pravil sadjarjem. — Kako sadnemu drevju gnojiti. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni cbrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Dvajset pravil sadjarjem.**

Sadjarsko društvo v Altenburgu na Nemškem razglasilo je dvajset pravil, katera ugajajo tudi našim sadjarjem. Glasijo se pa tako:

1.) Po višinah kaže najbolj zasajati češnje, po nižavah slive (češplje), po severnih in vzhodnih rebrih jabolka, po južnih in zapadnih legah hruške. Češnji škoduje suša najmanj, sliva pa prenaša največ mokrote.

2.) Sadnemu ali pitanemu drevju najbolje ugaja vlažna, ilovnata zemlja, ki vodo propušča in koder niso še prej rasla sadorodna drevesa. Koder voda zastaja, ondi ni dobro za pitovno drevje. Treba je drenaže.

3.) Jeseni naj se izkopljejo velike jame drevesom. Po zimi kaže jame z gnojico zalivati, drevesa pa naj se vanje posajajo šele spomladi.

4.) Ako sami ne umemo ali ne moremo vzrediti lepih mladih drevesec, ne kupujmo jih, kjer si bodi, ampak jemljimo jih iz dobrih drevesnic. Pri izberi bodimo sami pričujoči. Izberimo zdrava drevesca z močnimi koreninami, ki stoje v drevesnicah ravna kot sveča in imajo že 1—2 letni les za krone.

5.) Zastran vrst moramo biti opazni ter ozirati se, v kakšno zemljo hočemo drevesce vsaditi, ali je lega topla ali hladna, zemlja mokrotna ali sušna.

6.) Jabolka in hruške se zasajajo po 10 metrov narazen. Za prvi čas, ko jabolčno in hruševo drevo ni še dovolj vzraslo, posadi se na gole prostore nekaj sliv, da imamo prej od zemlje kaj haska. Pozneje slive lahko zopet odpravimo. Po planjavah naj stojijo vrste jabolčnih dreves po 40—50 korakov narazen.

7.) Predno drevo vsadimo, prirežimo najmočnejše korenine kolikor moči gladko ter pomočimo jih v ilov-

nato vodo. Če se prikaže po prerezkih korenin rjav rob pri skorji, kaže to, da je drevesce po zimskem mrazu oškodovano. Tenkih koreninic ali mustačev pa ne smemo porezati.

8.) Količ se mora v jamo poprej zasaditi, nego pa drevesce. Količ je treba poostriti in ožgati in ravno postaviti. Potem zaspimo jamo do $\frac{3}{4}$ z dobro prstjo. Nato se razgrnejo korenine drevesca in pokrijejo z izkopano zemljo. Vse se tako osiplje, da nastane okrogla jamica okolo debla. Svežega gnoja ne smemo tukaj nikoli rabiti.

9.) V mokrotni ali preplitvi zemlji se drevesom napravijo prsteni kupi, v katere se potem drevesa posadijo. Posajeno drevo mora vselej v jami nekoliko više iz zemlje stati, nego je stalo v drevesnici. Tudi se ne sme hekoliču privezati, dokler se ni zemlja usedla. Pregloboko saditi drevesa je velika napaka.

10.) Količ se ne sme dotikati krone ter naj stoji na južni-zapadni strani od drevesa. Kdor more, naj pri-trdi drevesce za dva količa tako, da se zabrani vsakeršno drgnenje.

11.) Vsajena drevesca naj se ovijejo s slamo, da jih spomladni vetrovi preveč ne izsušijo. Zoper zajce se drevesca pomažejo z apneno vodo ali se ovijejo s trnjem.

12.) Jabolčnih, hruševih in češnjevih dreves ni treba pri zasajanji prirezavati, pač pa naj se drugo leto, zlasti slabe vejice, prikrajšajo. Slive prirezujejo se od 5—6 očes.

13.) Iz prva vsako leto, pozneje pa vsako 2.—8. leto porežejo se jeseni v kroni vse prepogoste ali križem rastoče veje. Suhljad in vsi tati ali hobodki se odstranijo vsako leto.

14.) Vsako rano na deblu in po vejah je opazno prirezati in z drevesnim voskom zamazati. Odprta debela

kaže zamazati s katranovcem. Bolne veje treba gladko odrezati in zamazati.

15.) Mah, lišaj, posušeno skorjo je postrgati. Časi je dobro, da močnejše veje in deblo pomažemo z mesjo apnene vode, kravjaka ali ilovice.

16.) Zemljo okoli debla je večkrat okopati in pokriti z gnojem ali tratnico naopak položeno.

17.) Ožig in raka moramo hitro izrezati ter bolne dele izpirati z gnojnico, kateri smo primešali nekoliko lesnega pepela. Slabotna debela kaže narezati; kjer pa teče preveč soka, ondi se poreže nekaj korenin.

18.) Gnoji se drevesom spomladi, da rasto močno v les, meseca julija in avgusta pa, da nastavijo močnih popkov cvetnih za prihodnje leto. Najboljše gnojilo je gnojnica. Njo je precej proč od debla vlivati ali v narajene luknje ali v skopan krog, da se potem skozi zemljo do korenin cedi.

19.) Stara drevesa pomladimo, ako jim prirežemo vejevje, slabe vrste pa zbojšamo, ako jim vcepimo bolj-ših vrst. V stare jame, koder je prej stalo sadonosno drevje, ne smemo nikdar saditi mladih dreves iste vrste.

20.) Dober drevesni vosek se naredi, ako vzamemo 250 gramov smole ter jo pri malem ognji mešamo s spiritom, kojega se porabi 40—50 gramov. Lep ali lim, s katerim se pomažejo ovitki za debela, da ob njih gosence itd. obtičijo, naredi se, ako pomešamo 5 delov repnega olja, 1 del masti, 1 del terpentinovca, 1 del kolofonija ali pa 3 dele etera in 1 del terpentinovca.

Kako sadnemu drevju gnojiti.

Tudi sadna drevesa potrebujejo živeža, in velika škoda je, da se gnojenje sadnemu drevju premalo ceni, preveč zanemarja. Mnogo dreves donaša samo zato malo sadu in vzame nazadnje konec. Pri vrtnarstvu je zatoraj velike važnosti to, da sadjar daje drevju pripravnega gnoja, v pravi razmeri in tudi o pravem času.

Pred vsem treba vedeti, da sadna drevesa jemljo zemlji veliko fosforove kisline, kalija in dušika, in ravno teh trojih tvarin večidel ni obilo v zemlji. Zato je treba skrbeti, da se te redilne snovi, ki jih drevesa srkajo iz zemlje, vedno nadomeščajo, da drevesa ostanejo zdrava in rodovitna.

Odkod pa dobiti dušika, kalija in fosforove kisline?

Dušika imajo posebno v sebi: kri, rožni in kopitni obrezki, dlaka in volneni odpadki, — kalija in fosforove kisline pa je v straniškem gnoji, živinski gnojnici, zmletih kosteh, kurjaku in drugih ptičjakih, v lesnem pepelu, posebno bukovem in trtnem.

Če zemlji dajemo veliko ravno imenovanih dušikovih tvarin, krepko raste drevju les in perje, — če pa jo gnojimo z gori imenovanimi tvarinami, ki imajo fosforove kisline in kalija veliko v sebi, nastavlja drevo več popkov in donaša debelejšega in boljšega (sladkega) sadu.

Po takem treba toraj pri gnojenji vselej vprašati se: kaj hočemo?

Kadar hočemo taka drevesa, ki so poškodovana po slani, toči, gosenicah in drugih vremenskih uimah ter zbog tega nočejo nič kaj rasti, ali ki so več let zaporedoma bogato rodila in zato opešala, pognati h krepkejši rasti, treba jim je gnojiti s tistimi gnojili, o katerih smo gori rekli, da imajo veliko dušika v sebi. — Kadar pa drevesa sicer čvrsto rastejo v les in perje, pa sadu ne donajajo, takrat jim je treba gnojiti z gnojili, ki imajo več kalija in fosforove kisline v sebi. — Če pa je drevo tako, da noče čvrsto rasti, pa tudi sadu ne nastavlja, treba mu je gnojiti z gnojem, v katerega smo pomešali oboje vrste gnojila (dušikove tvarine, kalija in fosforove kisline), ali pa da mu spomladi gnojimo z dušikovim gnojem, ki rast drevesu pospešuje, — meseca avgusta pa z gnojem, ki ima kalija in fosforove kisline veliko v sebi in po katerem drevo več cvetnih popkov nastavlja za prihodnje leto.

Najbolje se sploh gnoj sadnemu drevju prileže tekoč, kajti tak hitreje v zemljo pride do drevesnih korenin, ki ga srkajo, suh gnoj pa dohaja le počasi z deževnico vanjo. Zato je zmerom dobro, umetna gnojila (superfosfat, kali, hilisalpeter itd.), pa tudi pepel, kri, rožne odrezke, zmlete kosti (koščeno moko) poprej v vodi razstopiti, da v njej nekoliko povro, in šele potem ž njimi gnojiti drevesom. Tako povodenjeni gnoj se vlije v jame, katere se, kakega četrta metra široke in pol metra globoke izkopljejo, tako daleč od debla, dokler veje drevesne sezajo. Kadar je gnoj vanje vlit, pa se zopet zaspo.

Najboljši čas drevju gnojiti je od spomladi do jeseni, in sicer zgodaj spomladi zato, da rast vzoudimo v drevesu, — meseca julija in avgusta, da drevo nastavlja sad, — meseca septembra pa zato, da se pomnožijo tvarine, katerih za drugo leto potrebuje.

Če je zemlja suha in vreme gorško, treba je tem bolj gnoj pomešati z vodo zato, ker bi preostri gnoj škodoval. Vendar se dado vsa tu imenovana gnojila rabiti tudi suha, s prstjo zmešana kot kompost. Potrese se okoli drevesa pod krono po zemlji in potem zagrebe. Taka gnojitev se prileže posebno češnjam, češpljam, orehom, kostanju in vsemu koščičastemu in luskinjastemu sadju, kateremu je ostri tekoči gnoj škodljiv zato, ker prehitro svojo moč kaže.

Kdor hoče gnojiti s svežim živinskim gnojem (kravjak je zato najboljši), naj se že jeseni okoli drevesa zagrebe, da se čez zimo razkroji in svoje redilne tvarine (dušik, kalij in fosforovo kislino) odda kmalu spomladi koreninam drevesnim.

Koliko pa naj se za gnojenje izbranega gnoja daje drevju? — Več ali manj, to se ravna po velikosti drevesa in lastnosti zemlje.

Visoka in starejša drevesa potrebujejo gnoja več nego nizka (pritlikavci) in pa mlada, — pusta zemlja ga potrebuje več nego močna.